

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-СПРИЯТЛИВОГО СЕРЕДОВИЩА НА ПІДПРИЄМСТВІ

Світовий досвід свідчить, що найвищі темпи економічного зростання та стандарти якості життя громадян спостерігаються у країнах, які стали на шлях інноваційного розвитку. Для вітчизняної економіки, у структурі якої переважають виробництва III-IV технологічних укладів, інноваційний шлях розвитку у руслі концепції інноваційного випередження є безальтернативним. Наразі значна частина українських підприємств втрачає ринкові позиції і тримається на ринку за рахунок стратегії вичерпання можливостей, у т. ч. використання дешевої робочої сили, практичного призупинення оновлення виробничих потужностей і досліджень у галузі розробки інноваційної продукції. Виходячи з цього, проблема інтенсифікації переходу на інноваційний розвиток надзвичайно актуалізується для усіх галузей української економіки, а особливо для промисловості, яка впливає на темпи і напрями розвитку НТП практично у всіх сферах суспільного виробництва і людської діяльності взагалі.

Активізувати і інтенсифікувати процеси переходу промислових підприємств на інноваційний розвиток, створити передумови стійкого інноваційного розвитку вітчизняної економіки у руслі концепції інноваційного випередження можливо шляхом формування середовища сприятливого для інноваційної діяльності. Для цього необхідно розробити методологічні та теоретико-методичні засади комплексного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища, визначити його структуру і склад елементів, сформувати сукупність інструментів і методів, що реалізують його функції.

Вітчизняними і зарубіжними науковцями розроблено теоретико-методичні засади формування механізмів регулювання і стимулювання інноваційної діяльності на державному рівні (фінансування, надання пільг, організаційне забезпечення тощо) та рівні окремого підприємства чи установи (інструменти і методи маркетингу та менеджменту інновацій, управління інноваційними ризиками, організаційне і фінансове забезпечення інноваційного розвитку тощо). Ними також досліджено окремі аспекти формування інноваційної культури як важливої складової середовища сприятливого для інноваційної діяльності.

Проте наявні розробки слабо пов'язані між собою, у значній частині мають фрагментарний характер, що не дає можливості у комплексі вирішити проблему формування інноваційно-сприятливого середовища для інтенсифікації переходу промислових підприємств на інноваційний розвиток. Не розкрито особливості взаємодії механізмів формування інноваційно-сприятливого середовища на макро- і макrorівнях, не визначена їх ієрархія. Недостатньо досліджені питання аналізу і визначення пріоритетних напрямків інноваційного розвитку для реалізації яких є достатні і необхідні зовнішні і внутрішні умови. Практично не дослідженими залишилися питання забезпечення узгодженої взаємодії інноваційної культури підприємства і держави у цілому. Не визначено роль і місце інноваційної культури у забезпеченні сприятливого середовища для інноваційного розвитку промислових підприємств, при формуванні і реалізації їх інтелектуального капіталу і потенціалу інноваційного розвитку загалом.

Враховуючи викладене постає проблема розроблення методологічних засад механізму формування інноваційно-сприятливого середовища для розвитку промислових підприємств.

Аналіз свідчить, що в економічно-розвинених країнах, які стали на шлях інноваційного розвитку, цілеспрямовано формується таке середовище. В його основу покладено механізми державного стимулювання та регулювання інноваційної діяльності, а також інструменти і методи управління інноваційним процесом на рівні окремих організацій.

Елементи інноваційно-сприятливого середовища присутні в Україні, вони постійно розвиваються відповідно до світових тенденцій і з урахуванням національної специфіки. Проте в Україні практично не сформована інноваційна культура, яка на рівні держави відіграє роль соціокультурного механізму регулювання інноваційної поведінки людини, на рівні ж окремого підприємства вона є важливою складовою його потенціалу інноваційного розвитку, формує умови реалізації його інтелектуально-креативного, організаційного та мотиваційного потенціалів. Її розвиток, у сукупності з механізмами державного стимулювання, а також методами управління інноваційним процесом на рівні окремих

підприємств повинен сформувати інноваційно-сприятливе середовище для реалізації наявних порівняльних конкурентних переваг України.

Для розроблення механізму формування інноваційно-сприятливого середовища пропонується поєднання методології, методів і інструментів маркетингу і менеджменту інновацій, управління змінами та знаннями, розвитку інноваційної культури на різних рівнях узагальнення у їх логічному взаємозв'язку. Це забезпечить належну мотивацію інноваційної діяльності, дозволить реалізувати креативний потенціал персоналу підприємств, задіяти перевірені інструменти і методи визначення перспективних напрямів інноваційного розвитку, оптимальної організації інноваційного процесу у часі і просторі, ефективно просувати інновації на національні і міжнародні ринки.

Сформовано комплекс задач, які необхідно розв'язати у процесі розроблення механізму формування інноваційно-сприятливого середовища:

- виконати системний аналіз і пошук шляхів розв'язання проблем, що ускладнюють формування інноваційно-сприятливого середовища для інтенсифікації переходу вітчизняних промислових підприємств на інноваційний розвиток;

- розробити теоретико-методичні підходи до аналізу ринкових можливостей інноваційного розвитку, а також до визначення пріоритетних напрямків їх реалізації, які б дозволили реалізувати і посилити порівняльні конкурентні переваги вітчизняних промислових підприємств;

- дослідити і систематизувати механізми формування інноваційно-сприятливого середовища на національному рівні і рівні окремої організації;

- дослідити методологічні засади взаємодії механізмів формування інноваційно-сприятливого середовища на промисловому підприємстві;

- розробити організаційно-економічні засади формування інноваційної культури (на рівні окремого підприємства і держави у цілому) як основи інноваційно-сприятливого середовища розвитку промислових підприємств;

- розробити теоретико-методичні засади діагностики стану інноваційної культури на різних рівнях узагальнення, а також вибору методів управління її розвитком за результатами діагностики;

- визначити принципи і розробити схему і послідовність процедур взаємодії інструментів і методів створення інноваційно-сприятливого середовища, зокрема: формування інноваційної культури, управління знаннями, управління змінами, фінансової та організаційної підтримки інноваційної діяльності, управління інноваційними ризиками тощо;

- розробити теоретико-методологічні і прикладні аспекти організаційно-економічного механізму формування інноваційно-сприятливого середовища на промислових підприємствах на основі розвитку їх інноваційної культури.

Практичне впровадження зазначеного механізму дозволить:

- сформувати і розвивати інноваційну культуру як на загальнонаціональному рівні, так і на рівні окремих підприємств та установ;

- задіяти у формуванні інноваційно-сприятливого середовища інструменти і методи управління знаннями, управління змінами;

- обґрунтувати вибір перспективних напрямків інноваційного розвитку, які б дозволили реалізувати і посилити наявні конкурентні переваги промислових підприємств;

- ефективно управляти інноваційними ризиками тощо.

Подальші дослідження повинні бути спрямованими на розроблення та практичну апробацію теоретико-методичних засад механізму формування інноваційно-сприятливого середовища на підприємстві.